

10B) Mluvnická stavba věty

Každé slovo ve větě má postavení větného členu. Větné členy vytvářejí skladební dvojice, které k sobě patří buď mluvnicky nebo se řídí jejich závislost není vyjádřena. Základní skladební dvojici tvoří podnět a přísudek.

Podmět (subjekt)

- mluvnicky nezávislý na jiném členu a shoduje se s přísudkem
- vztahuje se k původci děje nebo nositeli činnosti, vlastnosti nebo stavu
- je vyjádřen otázkou 1. pádu:
 - věty s podmětem vyjádřeným
 - věty s podmětem nevyjádřeným
 - věty s podmětem všeobecným
 - zájmenný podmět se užívá při důrazu, při kontrastu, při citovém zabarvení

Přísudek (predikát)

- je nezávislý na jiném větném členu a shoduje se s podmětem
- vyjadřuje děj nebo vlastnost jejímž nositelem je podmět, přisuzuje podmětu činnost, stav nebo vlastnost
- je vyjádřen:
 - určitým tvarem slovesným
 - podstatným jménem nebo přídavným jménem a se sponou nebo beze spony

Rozvíjející se větné členy, předmět, přívlastek, příslovečné určení, doplněk.

Předmět

- vyjadřuje osobu, zvíře nebo věc, kterých se týká
- vztahuje se ke slovesu nebo k přídavnému jménu
- je vyjádřen zpravidla podstatným jménem
- tvar je řízen členem řídícím

Přívlastek

- vyjadřuje vlastnost podstatného jména
- vztahuje se k podstatnému jménu
- bývá vyjádřen většinou přídavným jménem, podstatným jménem, zájmenem nebo číslovkou
- rozeznáváme:
 - přívlastek a přístavek
 - shodný a neshodný
 - volný a těsný

Příslovečné určení

- místa
- času
- způsobu
- příčiny
- účelu
- podmínky
- přípustky
- původce děje
- vyjadřuje rozmanitost okolností, kterými blíže určujeme průběh slovesného děje nebo vlastnosti vyjádřené přídavným jménem
- vztahuje se k větnému členu vyjádřenému slovesem nebo přídavným jménem
- bývá vyjádřen:
 - příslovcem
 - podstatným jménem v pádě prostém nebo pádě předložkovém
 - infinitivem
- někdy jsou hranice mezi předmětem a příslovečným určením nerozpoznatelné

Doplněk

- vyjadřuje obvykle vlastnost, kterou má jméno v podmětu
- rozvíjí přísudkové sloveso, ale zároveň se vztahuje ke jménu v podnětu nebo v předmětu
- rozeznáváme doplněk:
 - shodný
 - neshodný